



Trisdešimtieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

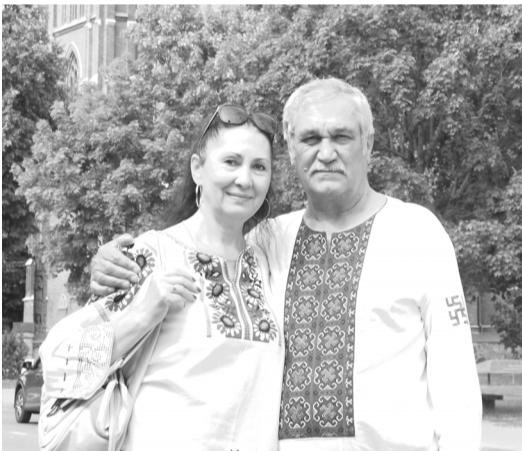
2018 m. rugpjūčio 24 d.

Nr. 31 (1293)

## Rašytojo iš Ukrainos viešnagė Kaune

LPKTS Kauno filialo buveinėje – neįprastas susitikimas. Tautvydas Kontrimavičius iš A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinio muziejaus Anykščiuose ir rašytojas Stanislovas Abromavičius atlydėjo svečią iš Ukrainos – rašytoją Vasilij Škliašarą. Šviešnagė Lietuvoje – ne atsitiktinė. Anykščių muziejus, tėsdamas 2017 metais prasidėjusią Ukrainos rašytojų rezidencijų programą, dešimt dienų keliavo po Lietuvą su garbiuoju svečiu, kuris rinko medžiagą rengiamai knygai, domėjosi lietuvių tautos likimu, susitiko su iš tremties gržusiais žmonėmis.

Ukrainoje rašytojas žinomas kaip istorinio bestselerio tévas. Jo patriotiniai nuotykių romanai, paremti tikrasis įvykiai ir prisiminimais, leidžiami dideliais tiražais. V. Škliašaro romanai „Raktas“, išėjęs 1998 metais, išverstas į kelias Europos šalių kalbas ir per dešimtmetį išleistas net 12 kartų. Rašytojas kartu su žmona Valentina, kuri padeda fiksuoti susitikimų detales, aplankė Anykščių krašte gyvenantį buvusį partizaną ir politinį kalinių 98 metų Joną Svilainį-Liūtą ir Medučių kaime gyvenantį Bronių Tvarkūną. Susitiko su LPKTS Anykščių filialo nariais, apžiūrėjo partizanų bunkeriu lieka-



Rašytojas Vitalis Škliašaras su žmona

nas Butkiškyje prie Andrioniškio ir Šimonių gирioje, klausėsi istoriko Gintaro Vaičiūno pasakojimą apie partizanų likimus, kovas, išdavystes, susitiko su tremtyje gimusiui Anykščių rajono meru Kęstučiu Tubiu.

Kaune apie tremtinį veiklą pasakojo ir susirinkusiuosius prie apskrities stalo pristatė LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas. Rašytojas Stanislovas Abromavičius atvertė išleistas tris knygos „Tremties vaikai“ dalis ir naujausią – „Vaikystė Sibiro toliuose“. Tose knygose surinkta daugiau kaip 400 šeimų prisiminimai, sudėta per 1000 nuotraukų, bylojančių tragiską lemčių. Rengama ir ketvirtoji knyga,

o visų keturių knygų rinktinė JAV gyvenančių lietuvių pagalba išversta į anglų kalbą ir netrukus bus išleista.

Vitalis Škliašaras įdėmė klausėsi liudytojų pasakojimą. Susitikime dalyvavę LPKTS valdybos pirmininkės pavaduotoja Ona Aldona Tamošaitienė, valdybos narė Jūratė Antulevičienė, Kauno filialo nariai Julija Kemzūraitė-Gaidelienė ir Juozas

Gaidelis, Algirdas Bulota, Irena Vilčinskaitė-Arlauskienė bei kiti jautriai pasakojo savo tremties istorijas. Daugelis jų sudėta minėtose knygose, daug dar liko širdyje.

Klausantis pasakojimą, rašytoja V. Škliašarą domino, kokias išdavystes patyrė, norėjo išsiaiškinti, kas nulémė tokius lietuvių tautos kelius.

Dalia POŠKIENĖ



V. Škliašaras (dešinėje) su LPKTS Kauno filiale

## Sutiki gyvenimo kely

„Ši knyga ne vien autoriaus siekis palikti kokį gyvenimo ženkla, ji kartu joje minimų žmonių, autoriaus gyvenime ar visuomenėje įspaudusių kad ir mažą žymę, paminėjimas“, – rašo buvęs tremtinys, poetas, rašytojas Vytautas Rakauskas, pristatydamas savo devintąjį knygą „Palikę pėdsaką“, šikart dokumentinę prozą – straipsnių, apybraižų, atsiminimų rinktinę.

Atstovaujantis rūščiais skaudžių pervartų pokario metais augusiai ir brenodusiai kartai, lageriuose kalintas, sulaukęs garbaus amžiaus autorių turi ką prisiminėti. Neužmirštami tie gerieji gyvenimo kelyje sutikižmonės, kurie padėjo išverti žūt-būtinius išbandymus tremtyje, neleido palūžti. Isirėžė į atmintį ir tie, kurie atėmė jaunystę, kankino, persekojo, tulkino okupantams.

Knygoje trys skyriai. Pirmajame skyriuje „Knygos ir autoriai“ Vytautas Rakauskas pasakoja apie redaktoriaus darbą „Vagos“ leidykloje. Susidūrimus su cenzoriais iš Glavlito (Glavnoje literaturnoje upravlenije). Be jų kontrolės sovietiniai laikas neišeidavo né viena lietuviška knyga. Autorius prisimena savo kaip redaktoriaus bei kitų leidyklos darbuotojų darbe pasitaikiusius kuriozinius atvejus, kai reikėdavo įvykdinti Glavlito reikalavimus, ieškoti kompromiso su autoriais. Šiame skyriuje randame ir

apžvalginius straipsnius „Rezistencinė lietuvių literatūra“, „Lietuvos tremtiesliteratūra“, kur išvardijami autoriai ir jų knygos. Atskiros publikacijos skirtos Daliai Grinkevičiūtei ir jos apybraižai „Lietuviai prie Laptevų jūros“, aptariama tragiskos lemčios poeto Antano Dainoro kūryba, užsienin pasitraukusiovaikų poeto Stasio Džiugo visuomeninė ir kūrybinė veikla.

Antrasis knygos skyrius „Pasakojimai apie save“ dedikuotas „Jau Amžinybėje mieliems Tėveliams Eleonorai ir Stanislovui, daug sielvarto dėl mano lemčios patyrusiems“. Vaizdžiai, gyvai, pasitelkės beletristo plunksnų autorių pasakoja apie lituanistikos studijas Vilniaus universitete, nuolatinį kagėbistų dėmesį, grėsmę būti pašaliniam iš universiteto. Malonu skaityti per vasaros atostogas atvykusio į Kazachstaną stepes užsidirbtį studijoms taip reikalingų pinigų studento įspūdžius, pajautas, pamastymus apybraižoje „Stepėje“. Taip pat įtaigiai, beletristiškai Vytautas Rakauskas pasakoja apie kaimo mokytojo kasdienybę Girsteikiškiuose, kur autorius pedagoginiams darbui atidavė devynerius metus.

Paskutiniame knygos skyriuje „Ap-linka ir žmonės“ rašinai apie tėviškė - Karališkių kaimą, jo apylinkes, ten gyvenusius žmones. Vaikystės dienų epi-

zodai, tėvų ir kitų artimųjų paveikslai, gyvenimas ir mokslas Ukmergėje.

Autorius pagarbiai prisimena ir kitus savo gentainius – kunigą Steponą Telksnį, kovotojų už Lietuvos laisvę, buvusį Štuthofo konklagerio kalinių, keturių reikšmingų knygų autorių Vladislavą Telksnį, vargonininką, chorų dirigentą Praną Šližį, literatūrologą Vincentą Kuzminską, tremtyje sutiką, nutestą sušaudyti Lietuvos karininką Juozą Kamantauską, tragiskos lemčios mokytoją, literatą Joną Kudžmą bei kitus šviesų atminimą palikusius žmones.

Knygos pabaigoje keletas puslapių

skirta žmogaus be tėvynės, 1944–1950 metais Ukmergėje dirbusio tardytojo Samuelio Lenskio tamsiajai veiklai. Seinų ukmergiškių atmintyje išliko šio žiauraus budelio, kankinusio virus ir moteris, pasmerkusio mirčiai daugybę partizanų atgrasus veidas. Prasidėjus Atgimimui šis veikėjas nežinia kur dinga iš Sovietų sąjungos.

Vytauto Rakausko „Palikę pėdsaką“ – tai dar viena knyga, sauganti slogios praeities okupuotoje Lietuvoje atmintį. Tokios knygos nesensta, laikui bėgant jų išliekamoji vertė didėja.

Vygandas RAČKAITIS

## Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama iki kiekvieno mėnesio 28 dienos bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinibus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu [www.prenumeruok.lt](http://www.prenumeruok.lt).

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117.

Kaina: 1 mėn. – 2,45 Eur.

Nelikite be savo laikraščio!



## Mintys, minint prezidento gimtadienį

Savo vaikystės dienų tėkmėje nereitai girdėdavau vienos dainos priedainį: „Geltona, žalia ir raudona – sugrižk iš užsienio, Smetona, ir vėl bus laisva Lietuva...“ Šie žodžiai kažkodėl mano atmintyje vėl suskambo prieš keletą dienų, minint pirmojo mūsų valstybės prezidento Antano Smetonos 144-ąsias gimimo metines. Šios dainos žodžiais sovietinės okupacijos metais dauguma žmonių A. Smetoną tapatino su Lietuvos laisve. Dabar Lietuva laisva, bet, deja, kažkodėl ir švenčiant mūsų Respublikos gyvavimo šimtmetį, oficialiai pirmajį jos prezidentą lyg vengiamą minėti. Užtat vis garsiau kalbama apie iliuzinę globalinę Lietuvą, pagardintą tautiškumo neigimo ir liberalaus kosmopolitizmo prieskoniu, panašiu į kažkada girdėtą dainušką „Moj adres – Sovetskij sojuz...“ Tačiau Lietuvos, už kurios laisvę tiek daug aukų buvo sudėta, mums niekas nepakeis, Lietuvos žemė yra čia, su mumis, ir mūsų adresas yra ne kažkur, o Lietuvoje, mūsų vienintelėje šios žemės Tėvynėje. Ir išvykusiu mintys dažnai skrenda į šią Nemuno šalį, pražydusia Trispalvės vėliavos žiedu.

Leidžiamos Antano Smetonos veiklą ir gyvenimą vienaip ar kitaip vertinančios knygos, parašytas ne vienas straipsnis su internetinėje erdvėje komentuojančiu pastabomis. Iš kai kurių komentatorių matome ir nuvalkiotas svetimos ideologijos primestas, nieko bendro su tikrove neturinčias sovietinio melo bei neapykantos frazes.

Dėmesin turėtume priimti neseniai „Versmės“ leidyklos išleistą profesoriaus Algimanto Liekio „Prezidentas Antanas Smetona. Raštai, kalbos, darbai“ 1-ajį tomą. Iki 2019 metų prezidento 145-ojo jubiliejinio gimtadienio turėtų pasirodyti dar penki šio enciklopedinio rinkinio tomų. Šiltai ir įdomiai, su daugybe surinktos medžiagos apie prezidentą, jo šeimą bei artimuosius knygas paraše istorikė Ingrida Jakubavičienė, istorikas, LR Seimo narys Arvydas Anušauskas ir kiti. Tai daugiausia pavienių iniciatyvių žmonių, norinčių pagerbti tautinės Lietuvos kūrėją ir stiprintoją, darbai.

Pavienių ar kai kurių visuomeninių organizacijų žmonių grupių, be jokio valdzios rémimo, rengiami ir prezidento A. Smetonos minėjimai. Jie turbūt ryškiausiai vyksta Ukmergės rajono Užugirio-Užulėnio trikampyje, Kaune prie 1996 metais skulptoriaus Alfon-

so Vauros sukurto A. Smetonos paminklo Lietuvos istorinės prezidentūros kiemelyje.

Prezidento Antano Smetonos gyvenimo žingsniai įspausti ir Palangos grindinyje, žymintame jo mokyklinius metus. Cia jis mokėsi grafo J. Tiškevičiaus įsteigtoje progimnazijoje, dalyvaudamas slaptame lietuviškos spaudos skaitovų būrelyje, kuris turėjo net savo knygneši, gabenusiems „Apžvalgą“ ir „Varpą“. Jaunajį Antaną žavėjo Marijonui, Adomo Mickevičiaus ir kitų romantinės krypties rašytojų kūryba. Palangos progimnazijoje praleisti metai, pasak rašytojo Vaižganto, Antaną Smetoną padarė susipratusiu ir sąmoningulietui. Vėliau jis dažnai pabrėždavo, kad Palanga jam esanti visada brangi, brangus kiekvienas jos kampeolis, menantis jaunystės mokslo metus.

Prezidento Antano Smetonos ryšį su Palanga mena ir Birutės alėjoje išlikusi vadinamoji „Baltoji vila“, kurioje prezidentas su savo šeima vasarą atostogaudavo. Tuomet vilą valdė Marija Tiškevičiūtė, kuri, sovietams okupavus Lietuvą, buvo suimta bei ištremta. Tremtyje ir mirė. Jos vardas įrašytas Palangos kapinėse šeimos antkapiame paminkle.

I Palangą prezidentas vykdavo iš Kauno traukiniu iki Kretingos. Kelias iš Kretingos į Palangą būdavo papuoštas vėliavomis, vainikais, gėlėmis, pastatytais žalumynais išpuoštais vartais. Palangoje ji iškilmingai pasitikdavo burmistras aušrininkas Jonas Šliūpas, tautinių organizacijų atstovai, vietas gyventojai ir poilsiautojai.

Pokalbyje su dabartiniais vilos šeimininkais Gražina ir Juozu Robačevskiais prie arbato puodelio uždegtos simbolinės žvakės šviesos, prisiminėme pirmojo Lietuvos prezidento 144-ajį gimtadienį, jo mokyklinius metus Palangos progimnazijoje, jo čia išsiugdytą nacionalinio sąmoningumo brandą, nuopelnus atkuriant bei stiprinant mūsų valstybę.

Lietuvos Sąjūdžio Kauno tarybos pirmininko ir šių eilucių autorius iniciatyva prieš aštuonetą metų prie „Baltosios vilos“ pastato buvo pritvirtinta atminimo lenta, žyminti, kad šiame name vasarodavo Lietuvos Respublikos prezidentas, 1918 metų vasario 16-osios Lietuvos Neprisklausomybės Akto signataras Antanas Smetona. Norėtume, kad kurorto savivaldybė šiam atminimo ženklui suteiktų estetiškesnę



išvaizdą, o ne tik juodo lopo žymę.

Prezidento Antano Smetonos žingsnius Palangoje mena ir Birutės kalno papédėje 1934 metais prezidento 60-ojo gimtadienio proga pasodintas ažuolas, vadintas Tautos vado ažuolu. Gražiai sutvarkytame trikampiame žemės plote augo gėlės, buvo užrašas: „Sveikiname tautos vadą“. Tai matyi 2006 metais išleistoje istoriko V. Almonaičio sudarytoje knygoje „Lietuvos karininko fotoalbumas. Baltijos pajūris 20 amžiaus 3–4 dešimtmetyje“. Kaip pasakoja, sovietmečiu šį ažuolą norėta sunaikinti, bet patriotiškai nusiteikę miškininkai saugumiečius suklaidino, nurodydami kitą ažuolą. Nurodytas ažuolas buvo nukirsdintas, o tikrasis gražiai išaugęs išliko iki mūsų dienų. Dabar jis tų pačių miškininkų iniciatyva aptvertas puošnia tvorele. Tik gaila, kad vietus savivaldybė niekaip neįstengia arba nenori prie šio ažuolo pastatyti lentelę, pažymincią šio ažuolo vardą ir jo pasodinimo istoriją.

Dar pažymétinas su prezidento A. Smetonos vardu susijęs ir Birutės parako Skautų slėnis. Čia 1933 metais vykusioje tarptautinėje skautų stovykloje kartu su atvykusiais skautų judėjimo įkūrėju lordu Robertu Baden-Powellu bei skaučių globėja Olave su šeima, dalyavo ir prezidentas Antanas Smetona. Jam, kaip ir R. Baden-Powellui, buvo pastatytos atskiros palapinės. Tarp jų buvo atridentas didelis akmuo, kuriame buvo įrežti skautų įkūrėjo, jo

žmonos ir Antano Smetonos inicialai. Sovietinės okupacijos metais, slepiant šiuos inicialus nuo okupanto, akmuo buvo apveristas. Lietuvos atgimimo metais jis vėl atveristas. Nors laikas tuos inicialus apdildė, tačiau jie vis tiek išliko gerokai ryškūs. Prie šio slėnio, kaip ir prie „Tautos vado ažuolo“, nėra jokio paaškinamo žymeklio.

Nors Palanga, kaip matome, turi daug sąsajų su Antano Smetonos gyvenimo žingsniais, tačiau vietos valdžia viso to tarsi nenori matyti. Čia „pamirštamas“ ir prezidento gimtadienis.

2016 metų rugpjūčio 31 dieną Lietuvos Sąjūdžio Kauno skyrius raštu kai kurių LR Seimo ir Kauno savivaldybės tarybos narių parašais kreipėsi į LR Ministrą Pirmininką, Kultūros paveldo departamento direktorę ir Palangos miesto savivaldybės merą Šarūną Vaitkų dėl prezidento Antano Smetonos atminimo įamžinimo Palangoje, prašydami pažymėti buvusios progimnazijos, kurioje mokėsi Antanas Smetona, vietą, pastatyti mieste prezidentui A. Smetonai paminklą, įrengti prie minėto ažuolo Birutės kalno papédėje dokumentuotą lentelę, tinkamai pažymeti minėtą Skautų stovyklos vietą.

Deja, šis pagrįstas prašymas iki šiol nebuvo išpildytas. Kitais metais bus minimas prezidento Antano Smetonos jubiliejinis gimtadienis. Gal sukrus ir atitinkamos valdžios istaigos.

Zigmas TAMAĀKAUSKAS

## Papildant Vilijos Vaičiulienės straipsnį

Mokytoja V. Vaičiulienė savo straipsnyje „Sąskrydis „Su Lietuva širdy“ paliko gilią įspūdį“, išspaustintame „Tremtinio“ 30 numeryje, paminėjo ir pokariu veikusią Telšių moksleivių pogrindinę organizaciją.

1948 metais pradėjau mokytis Telšių mokytojų seminarijoje ir, pusbrolio Z. Jaškos paragintas, tą patį rudenį tapau minėtos organizacijos, pasivadinusios „Jaunosios Lietuvos būrys“, nariu. Tad noriu ši tą papildyti.

Straipsnyje nepaminėti Danielius Ivaškevičius ir Jurgis Bubelė. Pastarasis gal dėl to, kad nebuvu moksleivis,

taip pat Povilas Katinas, kuris kartu mokėsi, bet nebuvu organizacijos narys, tačiau teisiamas buvo kartu su mumis. Tad nenuostabu, kad mūsų organizacija tapo viena iš daugybės Lietuvoje veikusių moksleivių pogrindinių organizacijų. 1949 metų rudenį čekistai atsitiktinai užčiuopė organizacijos siūlo galą. Per nepilnus du mēnesius

jiems pavyko išaiškinti visus 12 narių. Daugiau nei po pusmečio visiems buvo perskaitytas liūdnai pagarsėjusio Ypatingojo pasitarimo sprendimas. Visiems atseikėta po 10 metų darbo pataisos lagerių, kaltinant pagal žymiojo Rusijos RFSR BK 58 straipsnio punkcijus 1a, 10, 11: „Tėvynės išdavimas, agitacija prieš sovietų valdžią, organizuotaveikla“. Penketas iš mūsų atsidūrė Vorukotos lageriuose, kiti lenkėme nugaras Džezkazgano Rūdniko vario kasyklose, karjeruose ir statybose. Vitoliui Martinavičiui grįžti nebėteko – žuvo kalinių sukilime tolimoje šiaurėje.

Deja, šiandien iš visos grupės likau vienas, nors buvo ir jaunesnių už mane.

Džiaugiuosi, kad yra tokiai mokytojai kaip Vilija Vaičiulienė, diegiančių savo mokiniams meilės Tėvynei jausmą, besistengiančių supažindinti su didvyriška partizanų kova, jų pačių mokyklose veikusiui antisovietiniu pogrindžiu. Didžiausio pagyrimo nusipelno Regina Chmieliauskienė (Amžinybėn iškeliausio mūsų organizacijos nario žmona), M. Ulkštinaitė, A. Mingėlienė – aktyvios moterys patriotės, savo veikla ir darbais rodančios pavyzdį jaunajai kartai.

Algimantas BŪDAS



## Ivykiai, komentarai

## Ateizmo veiksmas? Ne, provokacija su politiniais siekiais!

Keista ši vasara. Neįprastai karšta, neįprastai ilga – nuo gegužės pradžios. Neįprasta ji ir politiniu bei socialiniu šalių gyvenimu: atrodytų, vasaros atostogos užliūliuoja politines ambicijas, apriimsta visuomeninio gyvenimo aistros, bet kur tau! Nesenai pilietiška visuomenės dalis stebėjosi prorusiška tai Plungės, tai Skuodo mero pakraipa, netrukus prie jų prisidėjo ir Akmenės meras (paaiškėjo, kad Akmenės meras socialdemokratas V. Mitrofanovas netgi vykstant Rusijos pratyboms „Zapad“ svečiavosi Brianske!), teisėtvarkos gyvenimą stebinčiuosius pribloškė straipsnių ciklas apie antipasaulį, susikūrusi Pravieniškėse, o R. Karbauskio „valstiečiai ir žalieji“ rugpjūčiu išpusėjus net saviškius nustebino savo „žalumu“, kai jų aplinkos ministras pasirašė leidimą didinti iškertamą miškų plotus.

Na, o socialiniame gyvenime aršiu diskusijų sukelė Vilniaus savivaldybės paleista reklama su „G“ tašku, atstovaujančiu Vilnių Europos kontekste. Pasirodė net nešvankus anekdotas, kur reikėtų ieškoti Vilniaus nežinančiam kur jি rasti... Kaip visuomet, atsirado reklamos priešininkų ir užtarėjų, žino-

ma, ir pasyvių stebėtojų. Pirmieji stebėjosi, kodėl tokia nepadori reklama pasirodė lyg tyčia Popiežiaus vizito išvakarėse, antrieji teigé, jog su Popiežiumi tai visai nesusiję. Na, kadangi reklamos tikslas, anot jos propaguotojų, yra siekis pritraukti į Lietuvą kuo daugiau turistų, kyla klausimas – kodėl ši reklaminė akcija pradėta... baigiantis sezonus? Be to, kelia abejonių ir tikslinė auditorija, kuriai skirta toji reklama – jaunas žmogus, maždaug iki 35 metų. Ar tikrai tokios amžiaus kategorijos turistai yra patys pelningiausi turizmą skatinančiai šaliai? Tad ar nebus teisūs tie pirmieji, besipiktinantys provokacija Popiežiaus vizito išvakarėse?

Lyg to būtų maža, per Žolinę keletas veikėjų, besivadinančiu „kūrybinio pasaulio atstovais“, Šalčininkų rajone, Turgelių bažnyčioje,apsirengę bažnyčios tarnų rūbais (vienas netgi popiežiumi!), prieš pat prasidedant šv. Mišioms, pasiplaiksté po šventykla, apdalijo (tiesos dėlei, prievara nebruko) tinkeriuosius neva žolės suktinėmis ir išsinešdino... Kam buvo reikalingas visas šitas karnavalas ne laiku ir ne vietoje? Na, kalbėti su jo sumanytojais bepras-

miška – pagrindinis veikėjas E. Vėlyvis, užvires šią velniavą, pademonstravo absoliutų cinizmą ir nesiskaitymą su tinkeriuosiais bei jų užtarėjais (pavyzdžiui, vieną politiką tiesiog išvadino šiukšle), intelektu nesublizgėjo ir „artistai“, kažkokie į normalų žmogų nepanašūs veikėjai aiškino, kad skambantys bažnyčių varpai pažeidžia jų teises. Beje, pastarųjų „argumentai“ verčia suslustyti – šiandieniems nepatinka bažnyčių varpų skambesys, rytoj jie pasipiktins, kad jiems akis gadina bažnyčių grožis, poryt užklius besižegnojantys ir taip toliau. Bet įdomiausia štai kas – kai tik įvyksta koks nors „mažumų“ paradas, šie veikėjai pasirodo pirmose „žmogaus teisių gynėjų“ gretose (nors ginti nėra ką ir reikalo tam nėra jokio). Štai jie – tolerancijos apologetai! Besityčiojantys iš tinkeriuojų jų maldos namuose, bet kryžium gulantys, kai neva skriaudžiami „kitai galvojantys“ ar „apskritai kitaip“. Deja, bet mūsų visuomenėje per daug abejingų ir neryžtingų valdžios vyru, kad tokiemis „tolerancijos apologetams“ įstatymai parodytu jų vietą. Abejingga ir didelė visuomenės dalis, nemantanti nieko blogo tokiuose išpuoliuose

prieš tinkeriuosius, nors tai nėra tik paprasti ateizmo aktai.

I akis krenta dar vienas faktas – kodėl pasirinktas būtent Šalčininkų rajono miestelis ir jo Švč. Mergeles Marijos Ėmimo į Dangų bažnyčia, į kurią per Žolines atvyksta maldininkai ir iš Lenkijos? Argi nebūtų daugiau triukšmo sukelta cirka parodžius kokioje Kauno ar kito didesnio Lietuvos miesto bažnyčioje? Peršasi paprasta išvada – todėl, kad reikia sukirsint lenkakalbius Lietuvos piliečius (tarkim, išprovokuoti pasipiktinimą Lietuvos valdžios neveiksnumu, neužkerantā kelio tokioms šventvagystėms) bei sukelti pasipiktinimą kaimyninėje Lenkijoje, kad Lietuvoje, girdi, tyčiamasi iš tinkeriuojų vietinių gyventojų lenkų. Sakysite, sąmokslo teorija? O koks dar gali būti atsakymas, kodėl pasirinktas būtent Šalčininkų rajonas? Ir dar – kažin, ar tai nesusiję su R. Karbauskio ketinimais suteikti valstybės pripažintos religijos statusą pseudopagonybės propaguotojams, už kurių nugarą dažnai sušmėžuoja Kremliaus bokštų žvaigždės? (Na, tai atskira tema, prie kurios dar teks sugržti.)

Gintaras MARKEVIČIUS

## K. Masiulis: jei ne Kreivys ir Kubilius, investicijų nepritrauktume

Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis, Akmenės meras Vitalijus Mitrofanovas ir kiti aukšti valstybės pareigūnai nesenai dalyvavo naujo fabrikostatybos iškilmėse bei džiaugési investicijomis Akmenėje.

Per pastaruosius dvejus metus Lietuvoje sparčiai gausėjo užsienio, o ir Lietuvos įmonių, kurios kuria arba plečia veiklą Lietuvoje. Tuo šiandien galime džiaugtis todėl, kad prieš 7–8 metus valstybė tinkamai ēmėsi vykdyti investicijų pritraukimo politiką.

## Investicijų nebūtų, jei ne 2009-ųjų proveržis

Politikai žino, kad rinkėjų atmintis trumpa, todėl rezultatų reikia greitai. Strateginiai valstybės sprendimai daromi vangiai, nes rezultatai pasimato po 5 ar 10 metų. Investicijų pritraukimo politika yra būtent toks pavyzdys, kai daug metų buvo kalbama, bet realiai niekas nieko nedarė. Galime prisiminti, kad pirmosios laisvosios ekonominės zonos (LEZ) įkurtos dar 1996 metais, bet įkurtuviai deklaracijomis visa politika baigėsi. Taip ir stovėjo dešimtmiečius tušti laukai ir tai niekam neklidė. Stambiosioms Lietuvos įmonėms ir koncernams net buvo naudinga, kad konkurentų dėl darbuotojų nelabai yra.

Viskas pasikeitė 2009 metais, kai, ūkio ministru tapus Dainiui Kreiviui, buvo imtasi iš esmės pertvarkyti investicijų pritraukimo politiką. Buvo įkur-

tos specializuotos agentūros „Investuok Lietuvoje“ ir „Versli Lietuva“, buvo pakeista teisinė ir ekonominė aplinka. Tuometis Premjeras Andrius Kubilius pats skraidė į Ameriką, važinėjo po Europą ir kvietė investuoti Lietuvos. Pagaliau buvo pasitelkta ir gausi lietuvių diaspora. Tai buvo didelė naujiena tuo metėje politikoje. Iki tol jokie ministrai taip nesirūpino investuotojų pritraukimui, o premjerai apskritai net nekalbėjo jokia užsienio kalba, išskyruis rusų. Po to sekė ūkio ministru Birutės Vésaitės ir Evaldo Gusto bandymai investicijų pritraukimo bendroves sugrąuti ir politizuoti, bet dabar jau niekas neabejoja, kad politiškai patogiausia yra ne pastatyti kišeninius vadovus, bet slalaukti gerų rezultatų. Dabartinis Ministras Pirmininkas, ūkio ministras, Seimo nariai – visi džiaugiasi žiniomis apie investicijas, ir atrodo, kad taip visada buvo, ir investuotojai kažkai patys staiga suprato Lietuvos privalumus.

## Nespėti darbai

Jeigu prisiminsime 2009–2012 metus, tai prioritetai buvo krizės suvaldymas ir energetinė neprilausomybė. Galima džiaugtis, kad buvo spėta per tvarkyti investicijų pritraukimo politiką, šiandien raškome vaisius. Deja, kai kurių tikslų nebuvu spėta pasiekti ir jie vis dar yra Lietuvos problema, nes neatdiranda kompetentingų politikų, kurie turėtų viziją, ką ir kaip reikia daryti.

Viena iš skaudžiausių bėdų yra Darbo birža ir visa darbo politika.

Ūkio ministro D. Kreivio sumanymas buvo darbo politikos valdymą iš socialinės sritys iškelti į ekonomikos. Buvo norima pakeisti pačią filosofiją, kad darbas yra ne socialinė problema, bet ūkio plėtros stuburas. To nebuvo spėta padaryti ir dabar turime prasčiausius darbo politikos rezultatus visoje Rytų Europoje. Išleidžiami milijardai ES investicijų, neva bedarbių kvalifikacijai tobulinti, padėti įsilieti į darbo rinką, bet specialiųjų poreikių bedarbių turime beveik daugiausiai Europoje.

Niekam nerūpi (išskyrus gal tik Seimo narę Aušrą Maldeikienę) ir labai blogi įdarbinimo rodikliai tarp riboto darbingumo žmonių, kalinių, senjorų ar jaunimo. Švaistomi pinigai, o rezultatai apgailėtini. Net formalus Lietuvos nedarbo rodiklis sukaši apie 7 procen-  
tus, kai Estijoje, Lenkijoje vos 4 procentai, o Čekijoje tik apie 2 procentai. Socialinės apsaugos ir darbo ministras Linas Kukuraitis vaizduoja labai susi-  
rūpinus, bet rezultatų pasiekti negeba,  
tik pažadėjo pakeisti Darbo biržos pa-  
vadinimą į Užimtumo tarybą ir atleisti  
25 darbuotojus iš beveik 1,5 tūkstančio,  
štai ir visa reforma.

Kitas rūpestis, kurio niekas negali įveikti, nors visi ekspertai apie tai kalba – regionų politika. Akivaizdu, kad Lietuvos provincija degraduoja: gyventojų mažėja, jaunimas išvažiuoja, bet

vyriausybės nariai tik kalba apie regionų politiką, bet nieko nedaro. Danija, Estija, Vokietija į regionus perkelia valstybines institucijas, kurios tampa ekonominio augimo židiniais, bet Lietuvos to girdēti nenorma.

Priešingai, kaip skelbia Statistikos departamento, visoje Lietuvos mažėja valstybės tarnautojų jau keletą metų, tik ne Vilniuje. S. Skvernelio vyriausybė aktyviai uždarinėja valstybines įstaigas regionuose ir viskai telkia išsimtinai sostinėje. Jei dar 2013 metais Vilniaus apskrities valstybės apmokamų darbuotojų buvo 114,2 tūkstančio, tai 2017 metais šis rodiklis pasiekė 115,6 tūkstančio. Naujausias pavyzdys – 8 milijonų eurų investicijos Antakalnyje, archyvų saugykli statyti. Kodėl tokia saugykla negali atsirasti Šalčininkuose, Sirvintose, Švenčionyse ar bet kuriamo kitame Lietuvos mieste? Kodėl saugykla turi veikti būtinai Antakalnyje, kur yra vienos didžiausių Lietuvos nekilnojamomo turto kainos ir žemė labai patraukli investuotojams?

Nesvarbu ministro, mero ar bet kurio politiko partinė priklausomybė, bet svarbu, ar jis turi viziją ir geba jos siekti. Nuo to priklauso Lietuvos sėkmė. Džiaugiamės visa Lietuva, kad kažkada buvo pasistengta dėl investicijų pritraukimo, gal pagaliau atsiras sumanus politikas, kuris pasieks proverži ir darbo politiką ar sustabdys regionų žlugimą?

TS-LKD inf.

## Ar įvertinta „VIA SMS Group“ veikla Lietuvoje?

Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto narys Arvydas Anušauskas kreipėsi į finansų ministrą Vilių Šapoką ir Lietuvos banko valdybos pirmininką Vitą Vasiliauską, prašydamas pateikti paaiškinimą, ar „VIA SMS Group“ veikla Lietuvoje yra įvertinta grėsmiu-

nacionaliniam saugumui požiūriu.  
Lietuvoje kuriasi Latvijos kapitalo grupės „VIA SMS Group“ specializuotas bankas „FinnQ“, o šių metų rudenį šalyje startuos kita šios latvių grupės finansinių paslaugų įmonė „Viale“ (elektroninių pinigų bendrovės „Via Payments“ prekės ženklas). Seimo narys domisi, ar yra žinoma, kad „VIA SMS Group“ veikia tie patys asmenys, kurie tiesiogiai susiję su skandaliniu įžlugusiu „Parex“ banku savininkais: „Arvisa“ tai įvertinta grėsmių nacionaliniam saugumui požiūriu ir ar kreiptasi dėl tokio įvertinimo?“

„Parex“ bankas buvo siūlės net su Rusijos Tambovo mafijos grupuote. Daubar E. Chudainovo (vieno iš savininkų) vadovaujama bendrovė JAV taiko sankcijas dėl bendradarbiavimo su Šiaurės Korėjos režimu.

[www.lrs.lt](http://www.lrs.lt)



## Esu laiminga ir didžiuojuosi, kad jaunystėje nepalūžau



Ona Veličkaitė-Gricienė

1940 metais Sovietų sajungai anekšavus Lietuvą buvo šimtai tūkstančių mokslo žmonių, inteligenčių, paprastų miestiečių ir kaimiečių, mažaraščių ir beraščių, – nepopierinių patriotų, geriau negu tuomečiai karos vadai puikiai supratusių, kad užpultą Tėvynę, laisvę, nepriklausomybę būtina ginti. Filosofo žodžiai: „Skurdas laisvoje valstybėje geriau už perteklių vergijoje“.

Partizanų ryšininkė Onutė Veličkaitė-Gricienė – viena iš tų šimtų tūkstančių žmonių, supratusi, kad ginti tėvynę – kiekvieno lietuvių pareiga.

1927 metų kovo 7 dieną Alytaus apskrities Daugų valsčiaus Melnytėlės kaimo ūkininkų Onos Baranauskaitės ir Juozo Veličkos šeimoje gimė trečias vaikas – duktė Onutė. Jau augo pirmieji du sūnūs Juozas, gimęs 1922 metais, ir Vladas, gimęs 1925 metais. Po to šeima slaukė dukterę: Veronikos, gimusios 1930 metais, ir Aldonas – 1932 metais. Šeima, auginusi penkis vaikus, buvo neturtinga, tačiau tėveliai buvo darbštūs ir vaikams pas svetimus tarnauti neteko.

Tėvas, baigęs 4 pradinės mokyklos klasės, buvo savamokslis stalius, tačiau nagingas, sumanus, kaimo žmonėms reikalingas: statydavo namus, dirbinėdavo roges, važius, karstus. Taip pat buvo giedorius, grodavo cimbolais, neatsisakydavo padėti užklupus netikėtai nelaimei, kurį laiką buvo Melnytėlės kaimo seniūnas, veterinaras.

1944 metų liepą, sovietams antrą kartą užėmus Lietuvą, jau rugpjūtį į Raudonąją armiją mobilizuotas Onutės vyriausasis brolis Juozas, tarnavo Vladivostoke, dalyvavo mūšiuose su japonais, buvo kontūzytas, apdovanotas medaliais. Kol leido sveikata, ūkininkavo, gyvena Dauguose. Jaunesnysis brolis Vladukas, baigęs 4 klasės, išmoko siuvėjo amato, gyveno Alytuje, 2003 metais mirė sunkios ligos pakirstas. Sesuo Veronika, mamų šeimininkė, dirbo Alytaus medvilnės verpimo kombinate, šiuo metu sunkiai serganti pensininkė, gyvena Alytuje. Jauniausioji sesuo Aldona, mamų šeimininkė, ištakėjo už žemaičio kretingiškio Urbanavičiaus, po sunkios ligos mirė 56 metų.

Kai atėjo laikas krimsti mokslus, Onutė pradėjo lankytis Užkalnių kaimo pradinę mokyklą. 1940 metų birželį

lį baigė keturių klasės, o po kelių dienų į Lietuvą atžygiavo okupantas iš Rytų. Savo tikrąjį veidą sovietai parodė jau 1940–1941 metais. Po jų atėjo kitas okupantas – iš Vakarų. 1944 metų vasarą į Lietuvą vėl sugrižo neprasti „išvaduotojai“, tada jau ilgam.

Septyniolikmetė Onutė gerai prisimėnė jų „darbelius“ prieš ketverius metus per pirmąjį aneksiją. Neapkėsdama vėl išveržusio okupanto, negalėdama susitaikyti su mintimi, kad brolis priverstas tarnauti tėvynės užgrobėjų kariuomenėje, ryžosi eiti pasipriešinimo keliu – išėjo pas partizanus, nuo pirmųjų okupacijos dienų besitelkiančius Dzūkijos kaimuose ir miškuose. Tai buvo labai drąsus pačios, jaunos, lieknos, reto grožio ilgaplaukės lietuviatės žingsnis. Tai ryžtas mirti kovoje už savo tėvynės laisvę. Kad priimtų, Onutė Veličkaitė pasipraše Dzūkų rinktinės, Geležinio Vilko būrio vado Vaclovo Voverio-Žaibą. 1944 metų vasarą kartu su Vaclovu Petrusku-Guoba partizanams davė priesaiką, tapo ryšininkė, slapyvardžiu Mėta.

Seniai tai buvo, bet Onutė prisimena, kaip tėveliai neapkentė okupanto. Kai tik raudonieji užėjo 1940-aisiais, tėvelis savisaugos būrių suorganizavo ir šautuvą ilgai turėjo. Gyveno netoli Daugų, prie Varčios miško, prie Noso ežero. Netoli ese buvo ir partizanų susitikimo su ryšininkais vietas. I Veličkų sodybą pamiskėje dažnai užeidavo partizanai. Po pietų pasirodydavo enkavedistai ir stribai. Jie krėsdavo sodybą, bet nieko neradavo.

Ryšininkė Mėta žinojo penkis partizanų bunkerius aplinkiniuose kaimuose ir miškuose: Vieciūnuose, Būdoje, Tribandžiuose ir kitur. Beveik dvejus metus nešiojo į juos ar perduodavo kitiems ryšininkams partizanų susirašinėjimo laiškus, atsišaukimus, pėsčiomis 25 kilometrus įveikdavo iki Alytaus, eidavo į aplinkinius Žvirgždėnų, Čižiūnų ir kitus kaimus. Jeigu atsišaukimui būdavo daugiau – tėvelis padėdavo. Vežimo drobynoje buvo pragrėžęs sklype, joje atsišaukimus slėpdavo.

Kai iš namų pamatydavo artėjantį enkavedistų ar stribų būrių ar gaudavo žinių apie rengiamas „operacijas“, Onutė pasistverdavo vištą ar audeklo gabala po pažastimi ir eidavo partizanų perspėti. Stribai sustabdė klausadavo: „Kuda idioš?“ (Kur eini?) Ji atsakydavo: „Nešu įgretimą kaimą vištą perrinti“, ar „pas drauges raštų lovatieseis pasirinkti“. Paleisdavo, nes per dažnus kratas matydavo už audimo staklių sedinčią, drobes audžiančią.

Būdavo, pažvelgia miško pusėn, o birželį, ant akmenų palypėjės, jau moja kepure, rodo, kad laukia. Nešdavo maisto, vaistų, tvarsliavos. „Labai išalkę vargšai būdavo. Su didžiausiu džiaugsmu nešdavau jiems paskutinį kąsnį, daug jų pažinojau: Geležinio Vilko būrio vadą Vaclovą Voverį-Žaibą, partizanus Guobą, Varpą, Nykštuką, Berželį, Lordą, Deksnį (Žaibo vyresnįjį broli), Šermukšnį, Viesulą ir kitus“, – pasakojo Onutė Veličkaitė-Gricienė.

(keliamas į 5 psl.)

## Sveikiname

Garbingo 95-ojo jubiliejaus proga sveikiname filialo narę Bronislavą ČESOKAITĘ-RATKEVIČIENĘ. Linkime geros sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Varėnos filialas



Garbingo 90-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname poetę, buvusią Irkutsko sr. Zalario r. tremtinę, ilgametę LPKTS Jonavos filialo narę Oną BRUŽAITĘ-NOVIKIENĘ.

Nuoširdžiai linkime stiprios sveikatos, dvasios ramybės, džiaugsmingų ir laimingų metų bei Dievo palaimos.

LPKTS Jonavos filialas



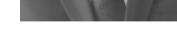
Garbingo 85-ojo jubiliejaus proga sveikiname ilgametį LPKTS Varėnos filialo tarybos narį, vėliavnešį Vytautą MELEŠIŪ. Linkime geros sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Varėnos filialas



60-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS valdybos narį Donatą JANKAUSKĄ. Linkime sveikatos, aritimų šilumos, prasmingos veiklos tėvynės labui.

LPKTS valdyba



80-ojo jubiliejaus proga sveikiname Laisvės kovų dalyvę, LPKTS narę, LLA sajungos narę Ireną GIEDRAITIENĘ.

LPKTS Jurbarko filialas

## Padėka

Dėkojame paaukojusiems Partizanų alėjos Kaune įrengimui:

**Juozui Kalakauskui – 20 eurų,**

**Vaclovai Gedvilienei – 60 eurų.**

Visus geros valios žmones kviečiame aukoti Partizanų alėjos Kauno senosiose kapinėse statybai.

Aukojamas lėšas prašome pervesti į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajungos sąskaitą LT537044060008103591, AB „SEB bankas“, banko kodas 70440.

Aukoti galite ir paskambinę trumpuoju numeriu **1402**, skambučio kaina 1,50 euro. Daugiau informacijos [www.partizanualeja.lt](http://www.partizanualeja.lt).

Dėkojame už Jūsų gerumą!

LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

## Negaliu pamiršti

Ši vasara man ir Vakarų (jūros) šaulių 3 rinktinės Palangos jūros šaulių 6-osios kuopos savanoriams, vadovaujamiems vado Adolfo Sendrausko, buvo ypatinga. Lankémės Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajungos sąskrydyje Ariogaloje, dalyvavome Visuomenės ir kariuomenės dienoje Klaipėdoje, Pa-

langos chorų šventėje „Su jūra dainuok-XVI“. Didelį įspūdį paliko sostinės Vingio parke vykusi Dainų šventė ir Lietuvos šimtmečio paminėjimas. Ten susipažinome ne tik su iš visos Lietuvos atvykusiais dainininkais ir muzikantais, bet ir nemažu būriu svečių. (keliamas į 7 psl.)





## Esu laiminga ir didžiuojuosi, kad jaunystėje nepalūžau

(atkelta iš 4 psl.)

1945 metų birželio 14 dieną partizanų grupių junginys pateko į enkavedistų apsuptį ir visą dieną kovėsi Varčios miške. Partizanai privertė enkavedistus trauktis, bet pastariesiems iš Alytaus buvo atsiustas pastiprinimas. Partizanams, vadovaujamiems Žaibo ir Daktaro, vakare pavyko prasimuti iš apsupties. Iš kitos miško pusės suklaidinti atėję enkavedistai susišaudė tarpusavyje, o partizanai sėkmingai grįžo į savo stovyklavietes. (Dalius Žygelis. „Karys“. 2014-04-24.)

1945 metų birželio 24 dieną enkavedistai vėl užklupo Varčios miške susirinkusius partizanus. Kautynėse žuvo apie 10 partizanų, sunkiai sužeistas grupės vadas K. Barauskas-Vėžys buvo paimitas į nelaisvę, vėliau nusižudė Alytaus ligoninėje. Po jo žūties vadovauti Geležinio Vilko grupei ėmė V. Voveris-Žaibas. Legendinio Dzūkijos partizanų vado Vaclovo Voverio-Žaibo gyvenimo credo buvo: „Gyvenk taip, tarsi nuo tavės vieno priklausytų visos Lietuvos likimas“.

Žaibas, neturėdamas jokio karinio išsilavinimo, sugebėjo vadovauti partizanams ir surengti meistriškus puolimus ne tik prieš stribus, bet ir prieš sovietų vidaus kariuomenę. Žaibas ypač pasižymėjo sumanumu ir narsumu. Geležinio Vilko vyrai visiškai pasitikėjo tik Žaibu, nepasitarę su juo svarbių reikalų nespręsdavo.

1949 metų kovo 7 dieną išdavikų išduoti žuvo partizanų vadai Kariūnas, Žaibas, Šermukšnis, Vanagas, Labutis. Drausmė partizanų gretose pradėjo šlubuoti, i partizanų gretas ateidavo neaiškios praeities asmenų, padaugėjo išdavycių, – pasakojo Onutė Veličkaitė-Gricienė.

1946 metų rudenį Onutė Veličkaitė-Mėtė išdavė partizanų ryšininkę Marytę Mačionytę (mirusi), Jankauskas iš Tamašavos kaimo (miręs), Monika Golšteinienė (mirusi) ir jos keturiolikmetis sūnus iš Juozapavo dvaro, nes jie neišlaikė kankinimų.

Onutė pasakojo: „Kai mane areštavo, mačiau jų veidus, mėlynus kaip mėlynių uogos. Ne kiekvienas juk gali iškentėti skausmą... Enkavedistai mane areštavo prieš Kūčias namuose, surištomis rankomis nuvarė į Daugus. Kūčių dieną žuvo partizanai: Lordas, Nykštukas, Raktelis, Vytenis. Jų kūnai buvo išniekinti Dauguose prie bažnyčios tvoros. NKVD rūsiuose prasidėjo begaliniai tardymai, kankinimai.

Stribas automato buožė sumušė man krūtį, buvau gydoma enkavedistų garnizonu felcerių, po to įmetė į kamėrą, kurioje jau buvo apie 20 moterų. Čia išlaikė apie dvi savaites, tris kartus bandė išprievertauti, apsigyniau.

Vėliau išvežė į Alytaus kalėjimą, čia išlaikė keturis mėnesius. Tėsėsi tardymai, kankinimai, mušė medinėmis, guminėmis lazdomis per nugarą, šonus. Tardymus pradėdavo vėlai vakare ir tėsdavosi kelias valandas be pertraukos. Pasodindavo ant taburetės kampučio ir kamantinėdavo ištisas valandas. Skausmas būdavo neapsakomas, krisdavai ant grindų. Pakeldavo ir vėl pasodindavo. Vis reikalaudavo, kad pasakyčiau parti-

zanų pavardes, kur jų bunkeriai, susitikimų vietas. Neišdaviau né vieno partizano, nepasakiau né vienos jų slaptavietės, bunkerio. Vėl mušdavo delno briauna per sprandą. Turėjau gražius tankius plaukus, tai čiupdavo už plaukų, pakeldavo ir vėl daužydavo per smakrą, portsigarą pasi- ēmę į delnā mušdavo per veidą. Išikāsdavau sau į ranką ir kentēdavau... Svarbiausia nepalūžti dvasiškai, išlikti žmogumi bet kokiomis sąlygomis, neprarasti vilties.

Po keturių mėnesių sadistinių kankinimų nieko iš manęs neišgavę išvežė į Vilniaus Lukiškes pas aukštesnės kvalifikacijos kankintojus. Čia jau nemušė, bet į kamerą įmetė savo agentę šnipinėti. Tai supratusi, ją pri- lupau. Už tai gavau devy-

nias paras karcerio. Betoninės grindys, drėgmė, jokio lanelio. Būdavo klum- pes pasidedi po galva, megztinį pasiklo- ji, vilkėjau tik plona suknele, tai ir vi- sas patalas. Antrą kartą septynioms pa- roms į karcerį įmetė už tai, kad tualete aptiko paslėptą susirašinėjimo tarp ka- linii raštelį. Lukiškių kalėjime turėjome kovoti su „vidaus priešu“ – blakė- mis, jų čia buvo apstu.

Po keturių tardymo mėnesių mane

pervežė į Kauno kalėjimą Mickevičiaus

gatvėje. Išlaikė du mėnesius. Tėsėsi ne-

sibaigiantys tardymai, bet be žiaurių

kankinimų. Čia kamerose turėjome

naują „vidaus priešą“ – utėles.

Kauno kalėjime palūžau, susiplėšiu- si paklodę bandžiau išeiti iš gyvenimo.

Kameros draugė Diksaitė iškvietė bu-

dinčius ir mane išgelbėjo. Kalėjimuose

tarp kalinių turėjome gerus ryšius,

mokėjau Moržės abécèle. Žinojome,

kas vyksta kalėjime ir laisvėje.“

1947 metų rudenį pas Juozą Velič-

ką užėjo Dainavos apygardos partizanų vadas Adolfas Ramanauskas-Vana-

gas ir Geležinio Vilko būrio vadas Vac-

lovas Voveris-Žaibas. Žaibas kalbėjo

sodybos šeimininkui: „Velička, turi

šaunią dukterį“. Tėvas pradėjo verkti

sakydamas: „Kad neturiu aš jos. Ji

kalėjime“. „Nenusimink, po trijų dienų

grįš. Ji atlaikė visus kankinimus ir nie-

ko neišdavė.“ Vadai paliko ryšininkei

Mėtai du apdovanojimo raštus už uol-

umą ir už narsumą su dviem tautinėmis

juostelėmis. Abu raštai rašyti

spausdinimo mašinėle su herbiniais

antspaudais ir abieji vadų parašais

(„Tremtinys“ Nr. 821. „Garbingų ap-

dovanojimų pėdsakais“).

Po trijų dienų, spalio 16-ąją, Onutė Veličkaitė-Mėtas su kita ryšininke Maryte Lasevičiute buvo paleistos iš Kauno kalėjimo. Grįžę pirmiausia nusifotografavo prie pirmo žuvusio Neprisklausomos Lietuvos kariuomenės karininko Juozapavičiaus kapo Alytuje. Tais laikais prie šio kapo fotograuotis buvo draudžiamas. Išstampyta po kalėjimus 10 mė-



Legendinio partizanų vado Žaibo ryšininkė  
Onutė Veličkaitė-Mėta



Onutė Veličkaitė – ryšininkė Mėta ir Vaclovas  
Petrauskas – partizanas Guoba po priesaikos

nesių, tu pačių metų gruodį Vilniuje buvo teisiamas pagal Baudžiamojo kodeksą 58-1A, 58-11 str. „už tėvynės išdavimą“, pavyko išsiteisinti. Grižo į namus ir iki 1951 metų vėl išitraukė į partizanų ryšininkės veiklą.

NKVD ramybėje Mėtos nepaliko. 1947 metų gruodžio pabaigoje vėl išsivežė trimis paroms tardyti. Vienais metais areštavo per Sekmines dvem savaitėms, grįžusios tėvas nepažino, tiek buvo sumušta. Tokie areštai kartojosi. Teko slapstytis.

1950 metais Veličkų sodyboje išviko susišaudymas, du partizanai žuvo. Išvarė visus namųskius į kiemą, vėl šaučiavu buožėmis pliekė įkiamonės netekimo. Onutė pasakojo: „Kai atsigavau, žuvę partizanai jau buvo sumestai į vežimą. Stribai liepė lipti į vežimą ir sėstis ant jų. Atsigakiau. Tada priristai privertė paskui vežimą bėgti penkis kilometrus įkiamonės netekimo. 1951 metų rudenį visą Veličkų šeimą išviko susišaudymas, du partizanai žuvo. Išvarė visus namųskius į kiemą, vėl šaučiavu buožėmis pliekė įkiamonės netekimo. Onutė pasakojo: „Kai atsigavau, žuvę partizanai jau buvo sumestai į vežimą. Stribai liepė lipti į vežimą ir sėstis ant jų. Atsigakiau. Tada priristai privertė paskui vežimą bėgti penkis kilometrus įkiamonės netekimo.“

1951 metų rudenį visą Veličkų šeimą išviko susišaudymas, du partizanai žuvo. Išvarė visus namųskius į kiemą, vėl šaučiavu buožėmis pliekė įkiamonės netekimo. Onutė pasakojo: „Atsisveikinome su Varčios miško birže, su egle, šitiek daug mačiusia, pakeliui visos trys seserys visa gerke plėšme partizanų dainas, kol visas išdavikai buvo paleisti. Iš Žvirgždėnų mašina išvėžė į Varėnos geležinkelio stotį, ten jau laukė gyvuliniai vagonai. Išlaipino Irkutsko. Cia pat Angara ir Baikolas. Paskyrė dirbtį į „Lespromchozą“. Kirtome mišką, kabliais tampėme rastus į upę,

Onutė Veličkaitė-Gricienė pasakojo: „Atsisveikinome su Varčios miško birže, su egle, šitiek daug mačiusia, pakeliui visos trys seserys visa gerke plėšme partizanų dainas, kol visas išdavikai buvo paleisti. Iš Žvirgždėnų mašina išvėžė į Varėnos geležinkelio stotį, ten jau laukė gyvuliniai vagonai. Išlaipino Irkutsko. Cia pat Angara ir Baikolas. Paskyrė dirbtį į „Lespromchozą“. Kirtome mišką, kabliais tampėme rastus į upę,

plukdėme juos. Peršlapdavome ir peršaldavome. Sunku buvo, gyvenome pusbadžiu. Tačiau tai buvo lyg poilsis nuo begalinės tardymų, akistatų, mušimų. Ten sutikau ištremtą palangiškį Aleksandrą Gricių. Sukūrėme šeimą, gimė du sūnūs: Raimundas – 1954-aisiais, gyvena Palangoje, dirba Šventojoje darbų vykdytoju; Mindaugas – 1956-aisiais, tautodailininkas, granito apdirbimo meistras, gyvena Vilniuje. Tėvai, du broliai ir sesuo į Lietuvą grįžo 1956 metais. Čia jų niekas nelaukė. Sodyba Melnytėlės kaime buvo nugriauta ir išvežta į Daugus, pastatytas pramonės kombinato pastatas. Teko pradėti kurtis iš naujo. Mama sirogo širdies ir kraujagyslių ligomis, mirė 1984 metais, tėvelis mirė 1988 metais. Aš sušeima grįžau į Lietuvą 1958 metais, apsigyvenome vyro tėviškėje Palangoje. Aleksandras mirė 1989 metais.

Pagal amžių jaučiuosi tvirta. Kas padėjo ištverti? Malda ir tikėjimas, kad Lietuva vėl bus laisva. Esu laiminga ir didžiuojuosi, kad jaunystėje nepalūžau ir savo gyvenimo dalelę atidavau. Tėvynės laisvei ir nepriklausomybei. Ir jeigu reikėtų, viską pakartočiau. To linkiu šiandienos valdžios vyrams ir ateities kartoms. Ir vienybės!

Liepos 6-ąją Valstybės dienos progia Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė buvusiai Dainavos apygardos partizanų ryšininkai ir remėjai, tremtinei Onai Veličkaitė-Gricienei-Mėtai įteikė Vyčio Kryžiaus ordinu medalį.

**Algimantas NAUDŽIŪNAS**

### Kviečiame!

Kviečiame apsilankytis LPKTS Patriotinių leidinių knygynelyje (Laisvės al. 39, Kaune) ir įsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius.

Knygų galite įsigyti ir internetu [www.lpkts.lt](http://www.lpkts.lt)



Istorija be „baltų dėmių“

## Paskutiniai Mažeikių krašto partizanai

Éjo 1954 metai. Dešimtmetį trukęs partizaninis pasipriešinimas palaužtas. Partizanai žuvę kovose, užkasti žvyrdubėse, pelkėse arba paimti į nelaisvę ir uždaryti į sovietinius lagerius Rusijos šiaurėje ar Tolimuosiuose Rytuose.

Mažeikių rajone buvo likę tik partizano Leonardo Bieliausko-Jūros, Stumbro būrio likučiai. Sovietinis saugumas jiems sekti dar 1951 metais užverbavo agentą „Ūdrą“. Bet L. Bieliauskas buvo nesugaunamas.

### Kautynėse žuvo partizanai

Pagal „Ūdros“ pranešimą kareiviai 1951 metų kovo 15 dieną apsupo Virkutienės ūkį Jonaicių miške. Kautynių metu žuvo partizanai Augustinas Gerulskis ir Kostas Girdvainis. Leonardui Bieliauskui, nors ir sužeistam, pavyko pasitraukti nuo persekiotojų ir toliau tapti kovą dar keletą metų. Apie tas kautynes vėliau Leonardas pasakojo savo seserai Onai, jog stribai jų šaudydami vijos. Leonardas paleido į juos keletą automato serijų ir juos nutildė.

1954 metų rugpjūčio 26 dieną Mažeikiuose pas milicijos seržantą Kaupij atėjo kaimynė Marcijona Jasmonienė. Ji pranešė, jog buvo užėjęs giminaitis Justas Kupliauskas iš Spurganų kaimo, kuris pasakė, jog pas jį tą rytą atėjo trys ginkluoti žmonės. Ir J. Kupliauskas nežinės, ar tai partizanai, ar MGB provokatoriai.

Milicininkas pranešė savo vadovybei. Į Tirkšlius buvo pasiūstas stribų ir milicininkų būrys. J. Elekšio žiniomis, dar ir kareiviai iš Šiaulių. Nuo Tirkšlių būrys pėsčiomis atėjo į Kupliausko ūkį ir jį apsupę laikė keletą valandų, kol atvyko kariuomenės būrys iš Šiaulių, nes Mažeikiuose tuo metu garnizonu jau nebebuvo.

Prieš tai stribai liepė kaimynui iš ganiklos išsivesti karvę, nes tuo prasidės kautynės. Partizanai bandė pasitraukti. Prasidėjės mūšis tėsėsi ilgai. Partizanai traukėsi šiaurės rytuose esančio miškelio link. Iš ten pasipylė šūviai. Kovotojai pasuko į pietvakarius, krūmais apaugsios Viešetės upelio krantų link.

Persekiandomi stribai ant upelio skardžio nušovė dvi moteris, sužeistam vyru pavyko pasislėpti paupio krūmuose. Stribai bandė paimti jų gyvą, bet vyras nusišovė. Šalia žuvusiojo buvo rasti guminiai batai, revolveris ir šoviniai, toliau upelyje įmestas šautuvas. Vyravilėjė pilkomis kelnėmis ir švarku.

Pakvesti Žemalės miestelio gyventojai Stasė Butkevičienė ir Antanas Mikuckis pripažino, jog žuvusysis yra Leonardas Bieliauskas. Taip pat buvo nustatytą, jog pirmoji nušautoji moteris, raudona dryžuota suknele, ginkluota vokišku šautuvu, buvo Sofija Klemenienė, gimusi 1916 metais. Antra žuvusioji vilkėjo tamsią suknelę, sujuostą karišku diržu. Dešinėje rankoje ji laikė nesprogiusią granatą. Tai buvo Julija Žilinskaitė-Bieliauskienė, gimusi 1932 metais. Ji buvo nėščia.

### Nesusiviliojo MGB pažadais

Bieliauskų ūkyje, Klemeniskių kaimė, šalia Gedžių bažnytkaimio, augo

penki sūnūs ir trys dukterys. Leonardiui Bieliauskui, gimusiam 1928 metais, neseniai vedusiam ir sulaukusiam sūnaus, 1950 metais reikėjo eiti į sovietinę kariuomenę. Leonardas apsimetė einas į kariuomenę, o iš tiesų išejo į mišką. Namiskiai saugumo buvo persekiojami.

Bieliausko motina, iškvista į saugumą, pasikinkė arklį ir kartu su marčia Julija, su kūdikiu ant rankų, nuvyko prie Mažeikių saugumo. Motinai jėjus vidun, Julija išgirdo kankinamos moters klyksmą. Paliko vežimą ir nubėgo pas giminaitę P. Matulionio gatvę. Pavymui atbėgo stribai jos ieškoti. Ten gyvenęs rusas pasakė, jog jos čia nebuvvo. Julija paliko kūdikį močiutės seserai ir išejo pas vyrą į mišką.

Leonardas su žmona išvaikščiojo partizanų takais 4 metus.

Miške Bieliauskai susilaukė duktės. Ją Julija ryšulėlyje paliko prie Leonardo bevaikės pusseserės Elenos Selemontienės namų durų Žemalėje (E. Selemontienė pakrikštijo ją Elenosvardu, užaugino, išmokslino. Dabar Elena gyvena Klaipėdoje).

Saugumas visiems Leonardo giminėms dalijo amnestijos lapelius, kad juos perduotų Bieliauskui. Leonardas MGB pažadais nesusiviliojo. Žinojo, bus kankinamas, saugumas reikalauja išduoti ryšininkus ir rėmėjus.

Partizano sūnus Leonardas augo pas močiutę. Lankė Gedžių, Bugenių pradines mokyklas. Vėliau mokėsi Mažeikių internatinėje mokykloje. Paimtas į sovietinę kariuomenę kaip „bandito“ sūnus tarnavo statybos batalione. Dabar gyvena Mažeikiuose. Jis prisimena, jog stribai labai dažnai lankydausosi, naktimis belsdavosi. Kartą atėjė su šunimi liepė atidaryti bulvių rūsi po grindimis. Pažiūrėjo, bet vidun nelipo.

Mažajam Leonardui liepė pabučiuoti mamą. Vaikelis pabučiavo močiutę. Močiutė jį apsikabinusi verkė. Kai Spurganų kaime vyko kautynės, Leonardas prisimena, jog močiutės namuose buvo gerai girdėti kautynių aidas. Močiutė jį, ketverių metų vaiką, stipriai aplėbė ir verkdama sakė, jog šaudo jo tévelius. Kitą dieną visi giminės buvo kviečiami pažiūrėti saugumo kieme numestų partizanų. Sesuo Stase pasakė: „Jei nušovėte, tai ir suėskite“, ir į saugumą néjo.

### Klemenų šeimos istorija

Jonas Klemenis, gimęs 1906 metais, gyveno Žemalės kaime. 4,5 hektaro ūkelyje vertėsi meistravimu, skaldydavo akmenis. Pokaryje kaimynei Rimkienei paskolino špižinį katilą. Sužinojo, jog pas Rimkienę atėjės girtas stribas Pranas Jerutis šaudo kambaryje. Jonas nuėjo pas Rimkienę atsiimti katilo, kad jo nesušaudytų. Besigalinėdamas su stribu, Klemenis atėmė jo šautuvą, trenkė į namo pamatą ir jį sugadino. Stribas ant cigarečių pakelio parašė pareiškimą savo vadovybei, jog Klemenis kalba prieš sovietų valdžią.

1946 metų sausio 1 dieną pas Klemenį atėjo stribai ir padarė kratą. Rado medžioklinio šautuvo buožę ir fosforo rutuliukus, pamerketus vandenye. Juos

Jonas naudojo akmenų sprogdinimui.

Rastus medžio klijus stribas Jerutis išsidėjo sau į kišenę. Klemenui liepė atsisveikinti su šeima. Namuose liko nėščia žmona Sofija, gimusi 1918 metais, su 10 metų dukrele Zina, 9 metų Vladuku ir po 2 mėnesių į pasaulį atėjusia Elena (dabar ji gyvena Kelmėje). Jonas Klemenis, kaip sovietų valdžios priešas, karinio tribunolo buvo nuteistas 10 metų lajerio ir kalėjo Archangelsko lageriuose.

Netekusi maitintojo šeima badmiliavavo. Užėidavo partizanai Augustas Gerulskis, Kostas Girdvainis, Stefa Kuržickaitė, Antanas Bernotas, Razonas. Sofijai Klemenienėi buvo suteiktas Jurgio slapyvardis.

1950 metų rudenį atėjė stribai tardė Klemenienę ir vaikus, kur slepiasi partizanai. Padarė pasalą S. Klemenienės namuose ir laukė, kada ateis partizanai. Nebuvvo ko valgyti, tai stribai išleido S. Klemenienę į Serkšnėnų malūną sumalti pusmaišį grūdų, kad galėtų iškepti duonos. Sūnus Vladas padėjo motinai neštį grūdus. Iki malūno jie nenuėjo. Grūdus paliko pas Lenkauską. Klemenienė atsisveikino su sūnumi Vladu ir išejo pas ryšininką Pocių ieškoti ryšių su partizanais.

Stribai, nesulaukę grįžtančios S. Klemenienės, išdraskė jos ūkį. Kolūkio pirmininkui Kačerauskui liepė paimti karvę. Tuo metu jau 14-metei Zinai leido pasiimti tik motinos verpimo ratelį. Vaikus Ziną, Vladą ir Eleną nuvežė pas jos motinos seserį Navickienę į Račių kaimą už 3 kilometrus. Navickienės ūkis jau buvo išbuožintas, viskas atimta. Jos pačios septyni vaikai badavo. Prisidėjo dar trys.

### Paskutinis raštelis

Po kurio laiko pas Navickienę atėjo Sofija Klemenienė ir čia išsišlapstė trejus metus. 1954 metų pavasarį S. Klemenienė išejo į partizano L. Bieliausko „Jūros“ būrį. Vaikai su motina susitikdavo Žalionės miške. Ten jie po kelmu turėjo pašto dėžutę. Paskutinį kartą dėžutėje Zina rado motinos raštelį. Jame nurodyta, kur paslėptos jos vaikams surinktos miško uogos. Zina uogas paėmė ir kitoje raštelio pusėje parašė atsakymą. Po mamos žūties Zina po kelmu rado mamos netatsiimtą raštelį.

Po partizanų žūties stribai atvežė

Ziną į Mažeikių MGB kiemą numestų partizanų atpažinti. Zina verkdama prašė, kad atiduotų motinos kūną palaidoti. Stribai: „Sakyk, jog susitikinėdavai su motina“. Kitas stribas: „O koks dabar jau skirtumas“.

Julytės motinai Žilinskienei irgi buvo atsisakyta atiduoti dukters kūną palaidoti. Tik L. Bieliausko motina, rančas sugniaužusi į kumščius, lediniu balstu nepripažino, jog tai jos sūnus. Nors trėmimo laikai jau buvo pasibaigę ir žuvusių šeimoms trentis nebegréssé.

Žuvusios Julijos teta Veronika Geležinienė matė saugumo kieme numestą Julytę. Jos atmerktos mėlynos akystarsi lydėjo tetą...

Kitą dieną S. Klemenienės sūnus Vladas, nuvažavęs į Mažeikių MGB, klausė, kur motinos kūnas? Karininkas jamatsakė: „Eik į bažnyčią motinos ieškoti“.

Po S. Klemenienės žūties 1955 metais, Kalėdų antrą dieną iš lagerio sugrižo tėvas Jonas Klemenis. Sūnus Vladas prisimena: „Iėjo suvargės nepažistamas žmogus ir klausia kelio į Žemalę. Vladas sako: „Einam, parodysiu“. Žmogus atsakė, jog niekur neis: „Aš jau parėjau“. Tai buvo tėvas“.

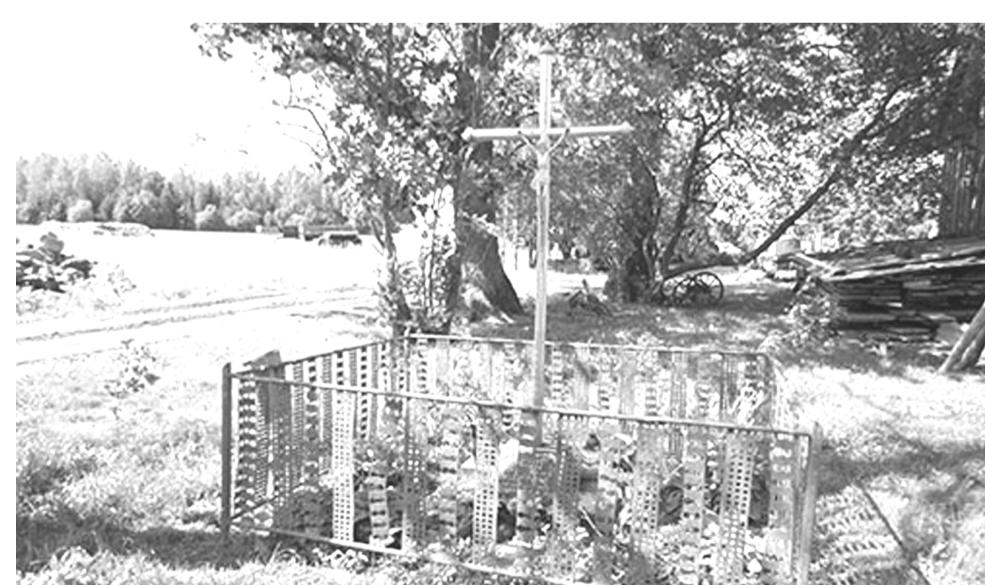
Partizanų sunaikinimo operacijai vadovavo Žemčiugov. Už „gerą darbą“ apdovanojimui buvo pristatyti stribai ir milicininkai: M. Tolkunov, S. Buločkin, M. Petkus, M. Martinkus.

Žuvusių kūnai, pasak milicininko Šeduikio, kitą dieną buvo sumestai į saugumo kieme buvusį antrą nenaudojamą šulinį ir apipilti kalkėmis.

Bėgo metai, bet tragedija ant Viešėtės upelio kranto iš žmonių atminties neišblėso. Prasidėjus Atgimimui, Tirkšlių bažnyčios zakristijono Balzario iniciatyva, padedant žuvusių L. Bieliausko ir S. Klemenienės giminėms, buvusiame Kupliauskų ūkyje žuvusiųjų atminimui pastatė metalinį kryžių, aptvertą tvorele. S. Klemenienės dukte Zina į paminklo betoninį pamatą idėjo butelį su paskutiniu motinos rašteliu, rastu Žalionės miške po kelmu, apie vaikams surinktas uogas.

Dabar virš buvusio šulinio saugumo kieme yra pastatytu garažai. Mažeikių muziejaus vyr. muziejininko Vytauto Ramanausko nuomone, šulinysje partizanų palaikų nebéra. Matyt, vėliau jie buvo perkelti į durypyną.

**Albertas RUGINIS**



www.budas.lt nuotrauka



2018 m. rugpjūčio 24 d.

## Tremtinys

Nr. 31 (1293)

7

## Susitikimas su Onute Grybauskaite

Praėjusių savaitę LPKTS Kauno filiale viešėjo Onutė Grybauskaitė, buvusio filialo pirminkino Donato Grybausko giminaitė, 1948 metų tremtinė (gimus pa-keliui į Sibirą).

Keletą mėnesių filialo bu-veinės sienas puošė ir apsi-lankisiuosius džiugino Onutės tapybos darbų paroda. Sienas puošė ir akijiliojo Sibi-ro peizažai, Lietuvos laukų margas-palvių gėlių žiedai.

Idomiai pa-bendravę, dalij



Onutė Grybauskaitė (centre) LPKTS Kauno filialo narių apsuptyje

## Negaliu pamiršti

(atkelta iš 4 psl.)

Iš gausios dainininkų mi-nios išsiskyrė rytieliškų bru-ožų vyrų pulkelis, kartu su mu-mis lietuviškai traukęs „Kur gi-ria žaliuoja“, „Kur lygūs laukai“, „Mano giminė“ ir net „Lietuva brangi“. Jie buvo pui-kiai išmokę ir „Tautiškų gies-mę“. Tai buvo dainininkai iš tolimos Japonijos. Jie dalyvavo bendrose repeticijoje, su ma-lonumu mokėsi dainuoti lietuviškai. Taip jau atsitiko, kad daugiatūkstantiniame dainininkų būryje stovėjome greta vieni kitų. Pasirodė, jie gyvena netoli Tokijo, tad kelionė į Lie-tuvą buvo ilga. Dauguma jų Lietuvoje buvo pirmą kartą. Matėme, kaip džiaugėsi vyrai pamatę tokį gausų būrį šven-tiškai pasipuošusių Lietuvos dainininkų, kai šventėme ne tik mes, bet ir visa šalis.

Malonu buvo girdėti japo-

Japonus į Lietuvą suviliojo atvykti žmogus, kuris stipriai sieja mus su Japonija. Tai – Či-junė Sugihara, Japonijos diplo-matas, konsulinis pareigūnas, 1939–1940 metais rezidavęs Kaune kaip Japonijos imperi-jos vicekonsulas. Antrojo pa-saulinio karo metais jis išgelbėjo apie 10 tūkstančių Lietuvos, Lenkijos ir Vokietijos žydų gy-vybų, išduodamas vadinamą-sias „gyvenimo vizas“ į Japoniją. Mūsų svečiai japonai juo ne-paprastai didžiavosi. C. Sugiharos gimtajame mieste Gifu dalis choro narių gyvena ir dir-ba. Sakė, jaučią didžiulę pagar-bą Č. Sugiharos veiklai ir jau seniai svajojo aplankyt Lietuvą. Dabar svajonę įgyvendino, suderinę ją su dainavimu. Ja-ponai domėjos ir visa Lietu-vos istorija.

Petras NEVERAUSKAS

## Skelbimai

**Rugpjūčio 25 d. (šeštadienį)** LLA sajunga ir LPKTS Šilalės filialas kviečia į Lietuvos Žemaičių apygardos partizanų žūties 65-ujų metinių minėjimą. **10.30 val.** šv. Mišios už žu-vusius Lietuvos kovotojus Laukuvos šv. Kryžiaus atradimo bažnyčioje. **12.30 val.** paminklo atiden-gimas ir pašventinimas, Laukuvos sen. Gatautiškės k., prie kelio Laukuva–Varniai.

LPKTS salėje (Laisvės al. 39, Kaune) atidaryta filokarti-jos paroda „Popiežių Pranciš-kus, Šventasis sostas, Po-piežių rezidencijos“ iš dr. Romualdo Rimdeikos kolek-cinių rinkinių.

## Užjaučiame

Nuoširdžiai užjaučiame buvusius Irkutsko sr. Tiretės r. tremtinius Mariją Mikėnaitę ir Bronių Juronus ir visus artimuosius dėl sūnaus Remigijaus mirties.

LPKTS Rokiškio filialas

**Tremtinys**  
ISSN 2029-509X

[www.lpkts.lt](http://www.lpkts.lt)

Redaktorė Jolita Navickienė

Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,

Tel. (8 37) 323 204

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių  
ir tremtinių sajunga

Įmonės kodas 300032645  
Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365

AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė  
UAB „Morkūnas ir Ko“,  
Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai

Tiražas 1660 egz.

Kaina

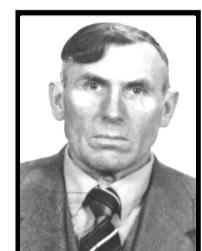
0,61 euro

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

S P A U D O S ,  
R A D I O I R  
T E L E V I Z I J O S  
R È M I M O  
F O N D A S



## Ilsėkites ramybėje

Robertas Normantas  
1926–2018

Gimė Klaipėdos r. Vėžaičių sen. Gerduvė-nų k. Už pagalbą partizanams 1949 m. buvo iš-tremtas į Krasnojarsko kr. Dolgijmost k., o tė-vas, prisiėmės jo kaltę, buvo įkalintas lageryje. Sibire Robertas sutiko gyvenimo draugę Juli-ją, sukūrė šeimą, gimė sūnus. Būdamas gabus technikai, remontavo kombainus, traktorius. Vėliau dirbo traktorininku. 1958 m. grįžo į Gargždus. Įsidarbino metalo apdirbo įmonėje traktorininku. Lietuvoje gimė dar trys sūnūs.

Palaidotas senosiose Gargždų kapinėse.  
Nuoširdžiai užjaučiame sūnus ir jų šeimas.

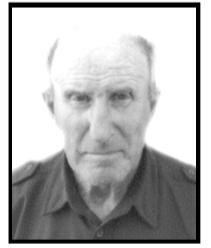
LPKTS Klaipėdos r. filialas

Algirdas Bronius Stosiūnas  
1934–2018

Gimė Trakų r. Semeliškių mstl., Lietuvos sa-vanorio, Semeliškių valsčiaus viršaicio Broniaus Stosiūno šeimoje. 1941 m. šeima ištremta į Alta-jaus kr. Rodinsko r. „Stepnoj“ sovchozā. Tėvą at-skyrė nuo šeimos ir 1942 m. Archangelske sušau-dė. Bronius buvo šeimoje jauniausias, tremtyje kentė badą ir šaltį. 1949 m. šeima pabėgo iš tremties į Lietuvą, bet tais pačiais metais motiną ir dvi seseris suėmė ir įkalino Lukiskių kalėjime, Irkutsko lageryje, vėliau grąžino į tremties vietą. Bro-nius liko Lietuvoje be priežiūros. Geri žmonės pasirūpino, kad patektu į Panevėžio amatų mokyklą. Su šeima susitiko Altajuje, grį-žęs iš sovietinės armijos. Į Lietuvą šeima grįžo 1960 m.

Palaidotas Velikyj Novgorodo (Rusijos Federacijos) kapinėse.

Brolis Leonas, sesuo Janina ir artimieji

Petras Jurevičius  
1932–2018

Gimė Pasvalio r. Berčiūnų k. ūkininkų šeimoje. 1951 m. su šeima ištremtas į Tomsko sr. Te-guldeto r. Staro Šumilovo gyv. Dirbo Sredne-Čiu-lynisko miško pramonės ūkyje miško ruošos dar-bus. 1958 m. grįžo į Lietuvą, įsidarbino tarybi-niame ūkyje, vedé, pasistatė namus. Užaugino du sūnūs, tačiau vienas žuvo avarijoje.

Palaidotas Šilaičių kapinėse.

Užjaučiame sūnų su šeima ir artimuosius.

Buvę Staro Šumilovo tremtiniai

Jonas Tvaska  
1942–2018

Gimė Panevėžio r. Josvilonių k. ūkininkų šeimoje. 1948 m. šeima ištremta į Krasnojarsko kr. Mansko r. Pimijos k. 1958 m. grįžo į Lietuvą. Šeima apsistojo pas giminės, nes savoose namuose gyveno svetimi. Jonas mokėsi Panevėžio 3-ioje rusų vidurinėje mokykloje, vėliau – Kauno po-litechnikos institute, dirbo gamykloje „Ekranas“. Vedé, užaugino sūnų ir dukterį. Buvo ak-tyvus TS-LKD ir LPKTS Panevėžio filialo tary-bos narys. Už pilietiškumą ir iniciatyvas puose-lėjant kultūrines istorines tradicijas apdovanotas LPKTS žymenu „Užnuopelnus Lietuvai“, padėkos raštais.

Palaidotas Panevėžio mst. Šilaičių kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną, vaikus, vaikaičius ir artimuosius.

LPKTS Panevėžio filialas



## Paskutinis valsas

1951 metų spalio antroji diena. Nerverdauskų kieme vestuviniš šurmulyš: nuo pat ryto palydėti į naują gyvenimą atėjo kaimynai, suvažiavo giminės, pažiūnai. Jaunuju akyse – nerūpestingų dienų galesčio, kartu džiaugsmo ir, žinoma, nerimo ašaros... Po sumainymo žiedų, grįžus iš bažnyčios, – vestuvinių ritualai, užstalės kalbos, linkėjimai ilgo ir laimingų gyvenimo, susilaikti būrio palikuonių. Vestuvininkai ūžė visą naktį. Paryčiais visi pakilo paskutiniams valsui. Šis šokio verpetas įsuko jaunuosis. Linksmybės tėsesi.

Sukantis poroms staiga prasivėrė pirkios durys. I pirką suguzėjo visai neprasyti ginkluoti svečiai. Muzika nutilo, visi nušiuvo. Vienas jų mirtingoje tyloje išėjo į priekį, skaito nutarimą: vestuvių jaunasis su savo šeima tremiamas gyventi Sibire. Jaunosios saraše nėra, ji iš kitos šeimos.

„Jonas nualpo, o atgaivintas tyliai sakė man: „Bėgsiu, tegu mane nušauka kaip Radzevičių Petrą, nors mano kapą aplankysi. Dar stipriau prispaudžiau, laikiau jį apkabinusi, o kai po širdį veriančių žodžių tvirčiau prispaudžiau, suprato, kad aš jo niekada nepaleisiu, kad būsime kartu. Iš savų žvilgsnio supratau, kad nori kitaip, tačiau aš kitaip elgtis negalėjau“, – pasa-

kojo Stasė Neverdauskienė.

Tikneviskas buvo taippaprasta. Jau nosios, pasirodė, kartu imti negalima. Sąrašuose nėra. Jos su vestuvine suknia atplėsti nuo Jono nebandė. Nevydomas nei savų reikalavimas pasilikti, nei kareivių griežtos komandos, komplikavo baudėjų užduoties eiga. Vienas baudėjų, leitenantas, pyktelėjės, numetė ant stalo popierius lapą ir parodė kur pasirašyti.

„Žiūrėjom abu į tuščią lapą. Nenorėjau rašytis ir nenorėjau atleisti Jono. Rašykis – tyliai pratarė Jonas. Pasirašau, bet ir šiandien nežinau, ką jie ten priraše, – prisipažino Stasė. – O koks buvo atsisveikinimas. Atsisveikinom antrą kartą tą pačią dieną. Saviškiai, sešersys apkabino ir rankos sustingo. Juk dabar jau ne iš bažnyčią... Išvažiavom auštant pirmai povestuvinei dienai. Nuo baltais padengto vestuvinio stalo į neišvalytą gyvulių vagoną. Be daug kartų aprašytų tremtinių kelionių turėjome dar vieną papildomą Dievo rykštę. Tuo pačiu vagonu trėmė išprotėjusį žmogų. Jis turėjo labai daug utelių – tiesiog virtinėm éjo per rankoves. Utélés netrukė pasklisti po visą vagoną ir tai mus labai išvargino. Bet mes su Jonu buvome laimingi. Ilgai kariavome su tuo „palikimu“ nuvykę į vietą, neturē-

dami kur žmoniškai prisiglausti, žmoniškai nusiprausti. Tokia buvo povesčiuvinė kelionė“, – prisiminė tremtinė savanorė, nubraukdama nuo skruosto riedančią ašarą.

„Éjau dirbt i mišką, o Jonas ritino rastus, krové juos į vagonus. Gailėjau jo, taip sunkiai dirbančio pavojingą darbą. Baiminausi, kad neprispaustų koks iš aukštai nusprūdės rastas. Juk taip atsitikdavo gana dažnai. Apie darbo saugumą niekas nekalbėjo. Kaip aš viena ten būčiau gyvenusi. Jis gailėjo manęs, brendančios į mišką per sniegą iki juosmens. Prieinam, būdavo, su dvieim sererimis iš Pasvalio prie storo maumedžio ir verkiam, kaip reikės jí įveikti. Pasiskundžiau atvažiavusiam gydytojui, kad duotų lengvesnį darbą, nes pajautau krutant gyvybę po krūtine. „Neišsigalvok“, – pasakė ir nuéjo sau. Buvo 63 laipsniai šalčio. Vieną tokį rytą nebegalėjau eiti į darbą, buvo sutinusios rankos ir kojos, o po širdimi nebejaučiau spurdančios gyvybės. Apémē siaubas,“ – nutilo Stasė.

„Nebegyvas vaisius“, – apžiūrėjusi patvirtino felceré. Tik po dviejų savaičių, daug iškentėjusi pagimdžiau negyvą septynių mėnesių kūdikj. „Nebeturėsi daugiau nei vaikų, nei sveikatos“, – tarstelėjo atsisukusi felceré. Jos žodžiai

buvo pranašiški“, – atsiduso Stasė.

Po keliolikos metų sugrįžusiu į išskėstomis rankomis niekas nelaukė. Metus teko nuomoti kambarį neregistrui tiems. Joną stumdė po įvairius darbus.

„Mes jau daugiau niekad nebešokom. Išgirdės valso ritmą, Jonas visa da reikšmingai į mane pažiūrėdavo, susigraudindavo. Suprasdavau, ką jis galvoja. Prieš keletą metų jam jau supylė žemės kauburėlį. Skūsdavosi vis kojomis, Sibire autai buvo prišalę. Tieki ir liko iš viso gyvenimo: Jono daiktai, vienatvė ir tremtinio pensija“, – liūdnai savo pasakojimą baigė lietuviškoji dekabristė.

Ji pratesė dekabristų žmonų pasi aukojimą, kurios nesiskyrė su nuteis tais sutuoktiniais, protesto vardan, vyko į bausmės atlikimo vietą ne karietomis, bet kartu su nuteistaisiais, nes gubernatoriai, gubernijų viešpačiai, patai kaudami carui reikalavo, kad žmonos vyktų nuteistųjų sąlygomis.

Visas Stasės turtas – kilniai išgyventas skausmas. Per amžius kartojas, kad šalia garbės, pavydo, materialinių niekių, valdžios troškimo egzistuoja ir kitos nematomos didžiulės vertybės, kurios nukelia toliau pagalbos kitam žmogui ribas.

**Ignas MEŠKAUSKAS**

## Ko verkė tremtiniai

Jau trečią kartą į Dirvonų kaimo etnografinę sodybą (Pasvalio r.) susirinko rajono tremtiniai. Tapo gražia tradicija susiburti ir prisiminti praeitį.

Pirmausia aplankytos Pajstriečių kapinės. Prie tremtinės Aldonos Juozeliūnienės lėšomis pastatyto kryžiaus tylos minute ir maldomis pagerbti Jurgėnų krašto tremtiniai, atgulė amžino poilsio šiose kapinėse.

Po to visi pasuko į Dirvonus. Čia jau buvo pasiruošta įdomiai inscenizacijai. Vienoje grycioje ramiai pietavo šeimyna: bobutė, jos sūnus su žmona, marti su trimis mažamečiais vaikais, dar pas juos buvo atėjusi kaimynė pasiskolinti muštokės sviestui mušti. Jie valgė virtas bulves su lupenomis, užgerdami rūgpieniui. Pietus nutraukė nekvieсти svečiai.

I popietę „Susiburkime ir prisiminkime“ atvykusieji išvydo kraupių sceną. Rusų kareivis su stribu, atlék arkliai kinkytu vežimiu, triukšmingai išveržė į trobą. Liepė tuoju pat pietaujančiai šeimynai susikrauti daiktus. Moterys išsigandusios puolė rišti ką į lovatieses, ką į skaras, ruoštis nemalonai kelionei į Si-

birą. Stribas, pamatęs lašinius, atėmė ir pasityčiodamas uostę, gardžiavosi.

Kai visa susodinta šeimyna pajudėjo iš sodybos, susirinkusieji realybėje prisimintą išgyventą tremtį, braukdami ašaras, giedojo giesmę „Marija, Marija“.

Buvę tremtiniai, sukrėstymatovavindo, tylūs, nušiuvię pasuko į sodybos gilumą. Ant kalniuko plevėsavo Lietuvos trispalvė, o papédėje iš tautinių rankšluosčių užrašytas skaičius – šimtas. Tokioje iškilmingoje aplinkoje giedojo himnā. Sujungti skaudžių likimų ir bendrystės giedojome iš visos širdies. Tautiškos giesmės melodija sklidą po visą Sigito Ranonio išpuoselėtą etnografinę sodybą, o giesmės žodžius sugérė vilnijantys brandūs javų laukai. Natalija Tribušienė deklamavo Onos Miciutės eiles

„Kas yra Tėvynė“.

O mintys, prisiminimai vedė mus skaudžiai išgyvenimų keliais keleliais. Jais pasidalinti ir susėdome jaukoje seklyčioje. Apie trémimus ir gyvenimą tremtyje bei grįžimą ar mirtis šaltoje taigoje su grauduliu prisiminė Aldona Juozeliūnienė, Laima Zigmuntienė. Aldona Ulskienė padainavo tremties dainą, paskatinusi prisidėti ir tremtinius iš Saločių, Jurgėnų ben-

drumenės saviveiklininkus. Visus susirinkusiuosius sveikino LPKTS Pasvalio filialo pirmininkas Antanas Sudavičius. O mes tikimės čia atvykti ir kitais metais, nes liko daug neišsakyti žodžių, neišdainuotų dainų.

Dékojame už svetingumą sodybos šeimininkui Sigitui Ranonui, jo žmonai ir mamai, Jurgėnų saviveiklininkams už lyriškas melodijas.

**Genė VAIČIULIENĖ**



## Paroda apie laisvos spaudos kūrėjus

Atkurtoje Karūžiškės dvaro sodyboje buvo surengtarpoda „Laisvos spaudos kūrėjai ir platintojai“. Tai bibliofilo Domo Akstino surinkti, išsaugoti reti leidiniai ir Snieguolės Jurskytės iš JAV parvežti leidiniai, kurių nelabai kur gali pamatyti. Pristatydamas parodą, jos rengėjas D. Akstinas pasakojo apie kiekvieną eksponatą – pogrindyne, „ab“ spaustuvėje spausdintas knygas. Ekspozicijoje daug vienos skirta Sibiro laiškams. Nustebino ir tai, kad eksponuojami ne tik cenzuruoti laiškai, „vi-

zitėlės“, bet ir kun. Kastyčio Matulionio iš Sibiro kalėjimo parsivežti (ne tiketina!) daugiau kaip 800 laiškų iš vieno pasaulio. Atskiras skyrius skirtas pogrindžio, partizanų leidiniams. Čia eksponuojama ir 1979 metų laiško Piešinių i Vatikaną kopija. Papasakota to laiško kelias ir svarba. Brošiūros, laikraštelių, mašinraščiu ar ranka rašyti byloja apie tai, kokiomis sąlygomis buvo siekiama skleisti žinią apie okupaciją, apie mūsų tautos paveržėjus.

Knygnešystė buvo ne tik spaudos draudimo metais. Knygnešystė išeivijo-

je – tokis būtų atskiras skyrius, kai ne paaiškinamais keliais ir būdais iš JAV, kitų vietu atkeliaudavo laisvas žodis. Gimės pabėgelių stovyklose Vokietijoje, Australijoje, jis garsiai nuskambėdavo Lietuvoje.

Paroda praskleidžia slaptingą uždangą ir kviečia įsiiklausyti, įsižiūrėti ir papasakoti. Parodą įvertino ir apibendrino Žemaičių vyskupystės muziejaus Varniuose vadovas Antanas Ivinskis. Edvinas Giedrimas, atvykęs Lietuvon iš JAV, stebėjosi, kaip gali būti tokius atsidavusių žmonių.

Įšventė atvyko daug svečių: LPKTS valdybos narė Loreta Kalnikaitė, Kauno filialo pirmininkas Vladas Sungaila, kiti. Įsimintinas susitikimas ir XXVII knygos mėgėjų draugijos nariams: G. Zemlickui, J. Dingeliui, bus vusiam tremtinui, dailininkui, architektui Jonui Lukšei, kitiems.

Nudžiugome, kad ši ekspozicija bus eksponuojama ir Kaune, LPKTS salėje, tad kauniečiai, LPKTS filialų žmonės, viešėdami Kaune, galės susipažinti su šia paroda.

**Dalia POŠKIENĖ**